

DET DANSKE
SPROG- OG
LITTERATURSELSKAB

LIS NOVEMBER
2004
NR. 24

L I T T E R A T U R ♥ I N F O R M A T I O N ♥ S P R O G

SET FRA CHR. BRYGGE 1

Udgivelsesarbejdet har i det forløbne halvår ført til udsendelsen af nye bind af *Den Danske Ordbog*, nye udgivelser fra redaktionen af *ANDERSEN*, nye optryk af *Danske Klassikere*, nye fund af dokumenter til *Diplomatarium Danicum* og fortsat udvikling af et nyt elektronisk søgesystem til *Diplomatarium Danicum*. Der var stor interesse for den præsentation af Diplomatariet og dets søgesystem, som redaktionen indbød til i det tidlige efterår. Desuden har redaktionen af *Supplement til Ordbog over det danske Sprog* afsluttet sit arbejde med femte og sidste bind, som ventes udsendt i det kommende år.

Den 19. november forsvarer redaktør ved Gammeldansk Ordbog Marita Akhøj Nielsen sin imponerende afhandling *Anders Sørensen Vedels filologiske arbejder 1-2* for den filosofiske doktorgrad ved Københavns Universitet. Det bliver en stor dag i Selskabets historie – og for medarbejderne på Chr. Brygge.

Redaktørerne af den svensk-danske ordbog påbegyndte deres arbejde den 1. oktober med støtte fra Nordisk Ministerråd, Nordisk Kulturfond – og med 3 mio. kr fra A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal. VELUX FONDEN har dels støttet udgivelsen af Georg Zoegas breve, dels muliggjort udviklingen af en bibliografi over Herman Bangs forfatterskab. Selskabet har igen kunnet glæde sig over den tillid, der vises vore udgivelser.

Leif Stedstrup har for Selskabet udgivet *Tre skolekomedier. Fra tiden omkring 1530*. Det er de tidligst overleverede skuespil på dansk. Statens Humanistiske Forskningsråd gav støtte til trykningen.

Ved årets bogmesse i Forum får DSL sin egen stand, og medarbejderne vil på skift orientere gæster og venner om ældre, nyere og kommende udgivelser. BogForum blev mødt med nogen skepsis de første år, og nægtes kan det ikke, at mylderet af mennesker og kampen om gæsternes opmærksomhed er meget langt fra det, læsningen giver mulighed for: ro, fordybelse og indlevelse. Men der er mange gode præsentationer af nyudgivelserne på bogmarkedet, og flere og flere læsere overgiver sig for et par timer til den stemning og fest, der traditionelt er knyttet til BogForum.

Selv har jeg haft lejlighed til at lede arbejdet med en kanon til brug i grundskolens og gymnasiets danskundervisning, hvad der forekom at være en naturlig opgave for en DSL-direktør med bl.a. *Danske Klassikere* på repertoire. Klaus Peter Mortensen, der deltog i kanonarbejdet først i 1990'erne, var også med denne gang. Sammen med DSL's formand, Finn Hauberg Mortensen, har jeg deltaget i arbejdet med læreplanen i dansk i det almene gymnasium.

Arbejdet med udgivelsen af *Danske Klassikere* er intensiveret. En bevilling fra Kunststyrelsens litterære udvalg har muliggjort, at der udsendes 6 klassikere fra første halvdel af 1900-tallet; det er Jesper G. Nielsen, der leder dette redaktionelle arbejde i samarbejde med bl.a. Jørgen Hunosøe.

Vi håber at kunne finde frem til et finansieringsgrundlag for en udgivelse af Karen Blixens værker og af Ludvig Holbergs skrifter. Vi skal holde læserne af LIS orienterede.

Jørn Lund

NY, STOR SVENSK-DANSK ORDBOG PÅ VEJ I DSL

Arne Ungermanns illustration fra 1943 til børnebogen Okker gokker gummi klokker og andre børnerim ved Jens Sigsgaard

Det svenske ord *vintergäck* betyder *erantis*, og en *vintergæk* hedder *snödroppe* på svensk. Sådan er det heldigvis ikke hele vejen igennem med svensk i forhold til dansk; som bekendt er der omfattende ligheder mellem svensk og dansk ordforråd. Alligevel optræder de største forståelsesvanskeligheder i Skandinavien netop i dimensionen svensk-dansk, og der har længe været behov for nye, store ordbøger mellem de to naboer, ikke mindst en svensk-dansk ordbog som afløser for Valfrid Palmgren Munch-Petersen og Ellen Hartmanns nu 50 år gamle store ordbog.

Den 1. oktober begyndte arbejdet på en ny, stor svensk-dansk ordbog med Kjeld Kristensen og Else Bojsen som redaktører. Ordbogen skal indeholde ca. 50.000 opslagsord, såvel farlige ord, lumske ligheder og andre svære ord som almindelige svenske ord der ikke eller kun ubetydeligt afviger fra de tilsvarende danske. Målgruppen skal være bred og vil i sagens natur især omfatte danskere med behov for at få oplysninger om svenske ord og udtryk; det er, foruden en stor almenhed, skoleelever, studerende, oversættere og ansatte i offentlige og private virksomheder med svensk-danske interesser. Ordbogsarbejdet vil antagelig vare 3-4 år, og resultatet vil i første omgang være en trykt ordbog. Men vi stiler mod at ordbogsmanuskriptet, der udarbejdes i elektronisk form, senere vil kunne finde plads i en større nordisk sammenhæng hvor den moderne informationsteknologi bruges til at etablere et fællesnordisk website for leksikografiske resurser som elektroniske ordbøger, termbaser og tekstkorpora.

Kjeld Kristensen

TRE SKOLEKOMEDIER

Nys der er fra Reitzel kommen en diplomatarisk udgave af vore tre ældste danske skuespil betitlet *Tre skolekomedier. Fra tiden omkring 1530*. De er nedskrevne af disciplene på Vor Frue Skole i Odense medens Christiern Hansen var skoleleder. Den første komedie, *Den utro hustru*, er en farce om en ung, smuk kone, som under mandens pilgrimsrejse belejres af skiftevis en bonde, en munk og en hofmand. *Paris's Dom* gengiver den kendte klassiske beretning. Sidst kommer helgenspillet om *Den hellige Dorotheas* martyrium. Af gammel dansk dramatik har DSL tidligere udgivet *Randershåndskriftet* (2001), og manuskriptet til udgivelsen af det første danmarkshistoriske drama om Knud Lavard ligger nu klar.

Leif Stedstrup

Tre skolekomedier. Fra tiden omkring 1530. Udg. af Leif Stedstrup. DSL/ C.A. Reitzels Forlag. 149 sider, pris: 250 kr. Udkom 1. september 2004

ANDERSEN • DIGTE OG BLANDINGER

I løbet af foråret 2005 udkommer den tredje af de i alt seks kassetter, denne gang *Digte I-II* og *Blandinger*.

Af de over 1.000 titler H.C. Andersen udgav i sin levetid, tegner digtene sig for langt størstedelen. Ud over fem digtsamlinger, skrev H.C. Andersen digte til enhver tænkelig – og utænkelig – lejlighed. Især i de første år *brugte*, snarere end skrev H.C. Andersen digte. Næmlig til at skaffe sig opmærksomhed og sympati, indfange velyndere og sikre sig et eksistensminimum. Digtene var i den forstand sociale foranstaltninger. Men også senere i livet, hvor såvel den sociale som den litterære position var slået fast, skrev H.C. Andersen digte hvis mål måske kan siges at være af mere social karakter end litterær. Knap halvdelen af H.C. Andersens digte finder i H.C. Andersens levetid hverken vej til en af de fem samlinger eller nogen af de fem opsamlinger. Disse digte forbliver således synkrone litterære udtryk for en given oplevelse eller – især – en bestemt begivenhed, og som sådan er de ikke *blot* poetiske udtryk, hvoraf kun de færreste kan siges at besidde samme kvalitet som mange af hans prosatekster, de er også, og måske i endnu højere grad, et litterært indpakket kulturelt og historisk indblik i H.C. Andersen og hans samtid, et kulturhistorisk dokument, som nu for første gang udgives i sin helhed, tilmed i en videnskabelig, kommenteret udgave.

Teksterne i *Blandinger* dækker et tidsrum på mere end halvtreds år. Bindets titel sigter først og fremmest til det forhold, at H.C. Andersen altid var på udkig efter former, der afveg fra det tilvante og forudsigelige. Det kan man konstatere ved at læse hans eventyr og historier, hvor mange forskellige genrer og stilarter folder sig frodigt ud. Men han udgav også nogle enkeltværker, der blandede forskellige genrer. Dermed sluttede H.C. Andersen sig til en udbredt praksis i tidens digtning, som Oehlenschläger knæsatte med sine *Digte*, 1803. Gælden til ham er da også mærkbar i *Ungdoms-Forsøg*, 1822, men allerede i *Fodreise*, 1829, overskrider H.C. Andersen det store forlæg. I denne, i *Tre Digtninger*, 1838, og i *Billedbog uden Billeder*, 1840-1848, er han i vid udstrækning sin egen. I disse fire værker møder læserne den eksperimenterende Andersen, først den uprøvede, ubehjælpomme, siden den suveræne fortæller og billedmager. Til disse nøgleværker føjer sig en række mindre udgivelser af blandet karakter, som ikke kan henføres til nogle af de genrer, *ANDERSENS* øvrige 17 bind er opdelt efter. En restgruppe, om man vil, hvor især det biografiske element får en fremtrædende plads, hvad enten det er Andersens formulering af andres biografi, eller det er artikler og announcements, der tegner konturerne af digterens egen historie.

Jesper G. Nielsen og Laurids Kristian Fahl

H.C. Andersen, 1853. Litografi efter et daguerreotypi af F. Petersen

H.C. Andersen, selvportræt på et digtmanuskript fra ca. 1830

HANS CHRISTENSEN STHENS SKRIFTER II

Andet bind af Hans Christensen Sthens skrifter er udkommet ved Jens Lyster under medvirken af Jens Højgård. Dette bind af udgivelsen af skrifter af Danmarks ældste salmedigter og Nordens betydeligste religiøse digter i Christian IV's tid indeholder de to vigtigste bønne- og andagtsbøger fra Sthens tid som kapellan i Helsingør, *Christelige oc vdkaarne Bøner* og *En Liden Haandbog*. Første bind, der udkom i 1994, rummer Sthens hovedværk, *En Liden Vandrebog*, og et tredje bind med Sthens øvrige trykte skrifter er under udarbejdelse.

NEKROLOG

Den 30. juni d. å. døde Herluf Nielsen efter længere tids sygdom. Herluf Nielsen blev medlem af DSL i 1957; fem år forinden, 1952, var han blevet ansat som medarbejder ved Diplomatarium Danicum, hvor han som bekendt arbejdede, til han i julen 2003 blev for syg til at have sin daglige gang i Fisken. Ud over sin vældige indsats i DSL's/ Diplomatiets tjeneste underviste han en årrække på Københavns Universitet i diplomatik og kronologi. Han var medlem af flere videnskabelige selskaber, herunder Commission Internationale de Diplomatique (under Den internationale Historikerkommission) og skrev desuden om danske middelalderkilder til storværket *Repertorium Fontium Historiae Medii Aevi*. I div. kongresberetninger, skriftserier, leksika og tidsskrifter har Herluf Nielsen skrevet om diplomatik og udgav endvidere i 1978 *Ein päpstliches Formelbuch* for Det Kgl. Bibliotek. I 1966 blev han tildelt Munksgaardprisen; i 1993 Lis Jacobsen Prisen. Af virke, som ikke relaterer sig til middelalder, kan nævnes redaktion af Kgl. dansk Hof- og Statskalender og den i fællesskab med hustruen Gunhild Nielsen udgivne alsiske ordbog. Herluf Nielsen bevarede livet igennem en levende forbindelse til Als, hvor han i sin ungdom havde været timelærer ved Sønderborg Statsskole. Han blev 81 år.

Markus Hedemann

NEKROLOG

Fredag den 19. november kl. 14 præcis forsvarede ordbogsredaktør ved Gammeldansk Ordbog Marita Akhøj Nielsen sin disputats *Anders Sørensen Vedels filologiske arbejder*. Forsvaret finder sted i annekssal auditorium A, Studiestræde 6 over gården.

Udgiverne af Poul Martin Møllers Skrifter hører gerne, hvis nogen blandt LIS's læsere har kendskab til følgende, *måske* eksisterende Poul Martin Møller-manuskripter. Det drejer sig om

- 1) Aristoteles: Om Sjælen (overs.)
- 2) Cantate til Refomationsfesten i Skjælskør Kirke, 1817
- 3) Strøtanker (aforismer) fra omkr. 1830
- 4) Anmeldelse af Hauchs skuespil
- 5) Fragment af en roman med skotsk motiv, 1820

Godt nyt kan sendes til kr@sk.ku.dk

Personalia

Stud.mag. Misja Dam tiltrådte pr. 1.9.2004 som praktikant ved projektet *Studér Middelalder på Nettet*.

Bachelor i biblioteks- og informationsvidenskab Carina Mortensen er 1.9. 2004 - 1.1.2005 tilknyttet DSL mhp. udarbejdelse af et onlinekatalog over DSL's udgivelser tilgængelig via www.dsl.dk.

Cand.mag. Henrik Andersson tiltrådte pr. 1.10.2004 som redaktør ved Afd. for Digitale Ordbøger og Tekstkorpora.

Cand.mag. Else Bojsen tiltrådte pr. 1.10.2004 som redaktør ved *Svensk-Dansk Ordbog*.

Cand.mag. Kjeld Kristensen tiltrådte pr. 1.10.2004 som ledende redaktør ved *Svensk-Dansk Ordbog*.

Cand.mag. Nikolaj Zeuthen tiltrådte pr. 1.10.2004 et ph.d.-stipendium finansieret af DSL's Dansk Sproghistorie og Georg Brandes Skolen.

Stud.mag. Camilla Zacho tiltrådte pr. 11.10.2004 som studentermedhjælp ved projektet ANDERSEN.

LIS NR. 24 NOVEMBER 2004

Redaktion: Annemarie Falktoft
Grafisk tilrettelæggelse:
Laurids Kristian Fahl
Indlæg sendes til: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
Christians Brygge 1
1219 København K
E-post: sekretariat@dsl.dk

LIS kan også læses på www.dsl.dk.
Ønsker man at modtage nyhedsbrevet i en elektronisk version, kan man tilmelde sig ved at sende et e-brev til sekretariat@dsl.dk.